

Herstelde Haarlemse Walenkerk pronkt met zeven eeuwen

gen realiseren door steun van het Prins Bernhardfonds, het Anjerfonds, afdeling Noord Holland, en enige particulieren fondsen, uit Haarlem en de omgeving, en niet te vergeten vele individuele gevers. Zo zorgde het Comité Zomerzegels Haarlem voor de nieuwe elektrische verlichting. Omdat er aan de kerk mede een culturele bestemming is gegeven is de opbrengst van concerten, exposities, lezingen enz. mede een factor geworden.

Het beeld is bekend: in de tweede helft van onze eeuw zijn er historische kerken in het bezit van geslonken kerkgenootschappen, die in jaren talrijker zijn, dan het aantal huidige gemeenteleden, dat de gebouwen in stand tracht te houden. Dat laatste betekent: behoud door restauratie en aandacht voor blijvend onderhoud. In de regel zijn dat bijzonder moeilijke opgaven. Daarbij geldt het vooral kerkgebouwen die niet direct tot de prominente blikvangers behoren en die qua belangstelling – in de eerste plaats visueel – in een achterhoede positie zijn geraakt. Het zijn de weinige getrouwen, die dan pogen een cultuuroed voor de toekomst te behouden. Dat in hoge mate verdienstelijke streven bespeurt men bijvoorbeeld bij het echtpaar Ledeboer-Van der Feltz te Heemstede, dat – op latere leeftijd – nauw betrokken is geraakt bij de restauratie van de Waalse kerk, de oudste kerk van Haarlem. Deze Eglise Wallonne heeft hun hart, een liefde die ze gemeen hebben met de circa 50 gemeenteleden en vrienden die zijn overgebleven.

SCHOKKENDE VERRASSING

Mevrouw J. Ledeboer-Van der Feltz en haar echtgenoot, de heer mr. L. V. Ledeboer, hebben deel genomen aan de restauratie van het historische complex in de zeer historische buurt, nabij de Bakenesser gracht, waar het oude Haarlem zo aanspreekbaar aanwezig is.

'Mijn man en ik hebben 'Waalse wortels'. We hebben als lidmaten ongedachte restauratie-ervaringen achter de rug. Eind 1980 werd ons kerkbestuur plotseling geconfronteerd met de aanzegging van de overheid (Rijksdienst voor de Monumentenzorg), dat begin januari 1981 diende te worden begonnen met de herstelwerkzaamheden van de ruim zeven eeuwen oude Waalse kerk. Nadat we van de eerste schok waren gekomen, was er alleen maar vreugde. We konden beschikken over 1,5 miljoen gulden aan subsidie. Niet toereikend, maar wel uitermate welkom,' aldus mevr. Ledeboer. 'Een gelukkige omstandigheid was dat we het herstelplan kant en klaar hadden.'

Onze gastvrouw weet waarover ze spreekt als enige vrouw in de bouwcommissie. Om met het voorlopige einde van het boeiende verhaal te beginnen: de algehele externe, overigens sobere restauratie, kwam in het voorjaar van 1982 gereed. Overheidssteun en particulier initiatief gingen harmonisch hand in hand.

Deel van het hernieuwde interieur van de Waalse kerk in Haarlem.

WAT TOT STAND KWAM

Aannemer Holleman (Santpoort) zette er onder supervisie van het architectuurbureau Oosting en Beunderman (Utrecht) vaart achter. Buitenmuren werden geconsolideerd, afbladderende binnenmuren – aangetast door de hoge vochtigheidsgraad – werden hersteld, alsmede een grondige opknopbeurt van het leien dak kwam tot stand. De Waalse gemeenschap kreeg echter geen subsidie voor nieuwe of hernieuwde interieurvoorzieningen, voor aangepaste verlichting, verwarming en het veilig stellen van de kunstschaten. Het belangrijke 'bijkomstige' herstel bestond onder meer uit:

het schipdeel van de kerk, het hoogkoor, de toren, de sacristie met unieke druipergewelf, de gotische schilderingen, aanwezig in het gehele gebouw en de Kosterwoning, de zeldzame restanten van het Begijnhof, zoals het Prins Luciënconvent, het poorthuis en het begijnhuisje van Digna van Sparenwoude.

Mevr. Ledeboer: 'Dit gevarieerde aandeel voor de Hervormde-Waalse Gemeente in Haarlem hebben we thans grotendeels mo-

HARTVERWARMEND!

Het echtpaar Ledeboer: 'Neem nu alleen de burenhulp. De fa. Enschede borg het zilveren Avondmaalsstel, bijbels en ander waardevol bezit op in haar kluis. De kostbare damesbanken hebben anderhalf jaar opgeslagen gestaan op de grote aardappelzolder van de boerderij van familie Haitsma-Mulier, in de Haarlemmermeer. Er kwam een jonge meubelmaker langs, die aanbood gratis te helpen bij het opknappen van geschonden meubilair. Zo zijn er nog meer hartverwarmende voorbeelden te noemen, zoals gastvrijheid voor de eredienst in de nabijgelegen historische St. Jans kliniek.'

Er mag stellig op worden gewezen, dat de excursie Kerkepad in Haarlem duizenden belangstellenden naar de Spaarnestad trok, die mede de oude Begijnenkerk in ogenschouw hebben genomen. Het algemene probleem blijft natuurlijk de belangstelling voor monumenten ook *gaande* te houden!

STOLEN EN TEGELS

De Ledeboers deden niet alleen aan beraadslagingen, aan beleid, ze weren zich ook in de praktijk. De heer Ledeboer, die werkzaam is geweest als algemeen secretaris van de Ziekenfondsraad, heeft mede als hobby: stoelen bekleden. Ledeboer zorgde voor de

Kerkepad 1984

stoffering van antieke stoelen uit het kerkbezit. De kerk bezit een grote hoeveelheid oude tegels in de consistoriekamer, de vroegere sacristie, en de antieke keuken. Tijdens de restauratiewerkzaamheden werden er meer dan 100 gestolen of vernield: waarde f 15.000,-. Dr. D. Hanekuyk, redacteur van de periodiek 'Tegel', verleende met zijn echtgenote – als Kerkepadgangers 1983 zagen zij tot hun schrik de aangebrachte ravage – onschatbare hulp bij herstel en vervanging daarvan. Regelmatig nam Ledeboer in een draagtasje tegels en scherven mee naar huis om de achterzijde ervan van kalk te ontdoen en gebroken tegels en brokken te lijmen.

'Je komt zo voor legpuzzels te staan. Het schoonmaken van één tegel vergt soms wel een hele ochtend. De tegelcultuur is ongeïnteresseerd', aldus deze ambachtelijke amateur. Voor het herstel van de keuken werden de benodigde oude witte tegels en zg. schidpadjes of tiggertjes door bemiddeling van het architectenbureau van J. van Brugge (Haarlem) verkregen.

PLAKBOEK

Het bekijken van het plakboek in de Heemstedse flat betekent een rijke aanvulling op wat nog lang niet allemaal is verteld.

'Het is een zo verrukkelijk romantisch gebouw, je komt er niet van los', zegt het tweetal, dat vooral wil benadrukken, dat er in teamverband is gewerkt.

Mevr. Ledeboer: 'Misschien mogen we als oudere garde vaststellen, dat we komende generaties iets heel waardevols nalaten. Dat geeft voldoening'.

Twee uur luisteren naar en kijken bij de Ledeboers; dan nóg is de helft nog niet vermeld. Hoe je een monument kunt redden en verzorgen, daarover kunnen de leden van deze mini-gemeenschap van de Waalse kerk in de hoofdstad van Noord-Holland, beslist een cursus geven...

Jan Roelfs sr.

Begijnenkerk-Waalse kerk – Wanneer de Begijnenhofkerk is gebouwd, is niet bekend. In 1272 moet er een bedehuis zijn geweest. Bij de stadsbrand van 1347 heeft ook de Begijnenkerk schade opgelopen. Nog in diezelfde eeuw en daarna werd de kerk vergroot. Na de Reformatie werd het gebouw toegewezen aan vluchtelingen uit de Nederlanden. In 1587 kreeg de in het jaar tevoren gestichte Waalse Gemeente voor haar godsdienstoefeningen de beschikking over het koorgedeelte van de kerk, in 1661 ook over de sacristie en later eveneens over het westelijke deel van het kerkgebouw. Kostbare muurschilderingen: een schildering van de drie vrouwen op weg naar het graf op Paasmorgen (van rondom 1400), alsmede een door engelen opgehouden tapijt, met patroon van acanthusbladeren. (Vermoedelijk rondom 1500) Het orgel is van de Goudse orgelbouwer Friedrich (1808). Voor bezoek wenden men zich tot de koster, telefoon: 023-320127. Men is ook welkom op zondagmorgen, na de ochtenddienst, 11.30 uur. Adres: Begijnhof Haarlem, bij Grote Markt.

In dit speciale Kerken-nummer van Heemschut mag enige informatie over het 'Kerkepad' van de NCRV niet ontbreken.

En dat niet alleen omdat nu reeds jaren lang Heemschut in de gelegenheid wordt gesteld in een stand, bijna iedere zaterdag ergens in of bij een kerk aandacht te vragen voor zijn activiteiten. Maar ook omdat dit jaarlijks terugkerende evenement talloze mensen, steeds weer op andere plaatsen in ons land in aanraking brengt met het architectonisch erfgoed.

Het is wellicht wat massaal (5 à 6000 mensen per zaterdag) zoals men van kerk naar kerk trekt, maar het blijkt de meesten niet te deren. Het heeft ook iets gezelligs de vele mogelijkheden om op terrassen of in binnenplaatsen te kunnen verpozen, door de vaak schilderachtige straatjes van b.v. Elburg of Hattem te wandelen, de al of niet gerestaureerde oude panden te bekijken en hier en daar een museum binnen te gaan.

Het Routeschema, waarvan hieronder de nog komende 'Kerkepaden' zijn vermeld, bestaat uit totaal 13 routes, waarbij telkens twee zaterdagen de desbetreffende kerken open zijn tussen 10 en 17 uur. Zoals gezegd zijn niet alleen kerken, kloosters en kapellen maar ook musea, kastelen en ruïnes te bezichtigen. Orgelspel en koorzang luisteren het bezoek aan een kerk op.

Heemschut zal een stand bemannen in de kerk te Dreischor (Zeeland), een zuiver voorbeeld van een Zeeuws ringdorp.

Van de gotische hallekerk dateert het oudste deel, het koor, uit 1340. Het interieur bevat vele bezienswaardigheden zoals beeldhouwde figuren, plafondschilderingen, grafmonumenten, etc.

Ook te Kockengen zal Heemschut aanwezig zijn. De N.H. kerk steekt hoog uit boven de omringende lage huisjes. In de 50er jaren werd de kerk ingrijpend gerestaureerd waarbij vele inwendige veranderingen ongedaan werden gemaakt. Ook hier treft men mooie gewelfschilderingen aan.

In Houthem (L.) waar U alweer Heemschut zult aantreffen staat de parochiekerk genoemd naar St. Gerlach, gebouwd ca. 1727, een zaalkerk overkapt met een tongewelf. Gewelf, wanden en plafond werden rond 1751 in barokstijl geschilderd door Schöpf. Helaas verging het deze beschilderingen als zovele andere; zij werden slecht onderhouden, verminkt en overgeschilderd. In 1808 restaureerde Hermans schilderingen op enkele

le muurdelen. Het laat 19de-eeuwse werk bestond uit het volledig overschilderen. Die schilderingen zijn bij de restauratie in de jaren 70 weer verwijderd zodat het werk zowel van Schöpf (gedeeltelijk) als van Hermans weer zichtbaar is.

Aardig is om de voorafgaande maandagavond de inleiding op de te bezoeken kerken op de televisie te volgen. Aan ieder Kerkepad wordt een thema verbonden zoals: Ora et Labora; Scheidslijnen; In armoe rijk; Van Oorlog en Vrede; De jas van de Kerk; De heiligen ons voorgedaan; Tekenen van Toen. Gezien het grote succes van vorig jaar is dit jaar uitbreiding gegeven aan de mogelijkheid om per witte fiets (die te leen of te huur is) de routes af te leggen. Ook de kinderen worden niet vergeten want aan ieder Kerkepad is een kinderprijsvraag verbonden.

U kunt over dit alles naast duidelijke routekaartjes en uitstekende informatie over bezienswaardigheden lezen in de Kerkepadgids die bij de NCRV of ter plaatse is aan te schaffen.

Helaas is het nog niet uitvoerbaar gebleken om bij de door de provinciale Heemschut commissies bemande stands een kleine expositie te houden van zaken die, in of vlakbij de steden of dorpen waarheen het Kerkepad voert, door Heemschut worden behandeld.

P.A.H.-B.

HONDSRUGROUTE: Groningen (Helpman), Haren, Noordlaren, Zuidlaren. 11 en 18 augustus

SCHOUWEN-DUIVELAND: Zierikzee, Dreischor, Noordgouwe, Brouwershaven. 18 en 25 augustus

HARTJE HOLLAND: Woerden, Kockengen, Nieuwer ter Aa. 25 augustus en 1 september

HET GEULDAL: Houthem, Oud-Valkenburg, Schin op Geul, Wijlre, Wittem. 1 en 8 september

ROND DE MONDING VAN DE OUDE RIJN: Katwijk a/d Rijn, Katwijk aan Zee, Noordwijk-Binnen, Noordwijkerhout. 8 en 15 september

LEEWARDEN: Grote- of Jacobijnerkerk, Waalse Kerk, Stadhouders Hof, Princeshof, Prinsentuin, Doopsgezinde Kerk, Evangelisch-Lutherse Kerk, St. Bonifatiuskerk, Oldehove, voormalige synagoge. 15 en 22 september

De zaalkerk te Houthem (L.) Waar Heemschut ook een stand heeft

